

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 32/2008 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om service och stöd på grund av handikapp samt 4 § i lagen om klient- avgifter inom social- och hälsovården

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 17 oktober 2008 en proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om service och stöd på grund av handikapp samt 4 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (RP 166/2008 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

Motioner

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motioner:

- en lagmotion med förslag till lag om ändring av 9 § i lagen om service och stöd på grund av handikapp (LM 28/2007 rd — Bjarne Kallis /kd m.fl.), som remitterades till utskottet den 16 maj 2007,
- en lagmotion med förslag till lag om ändring av 9 § i lagen om service och stöd på grund av handikapp (LM 94/2007 rd — Kari Kärkkäinen /kd m.fl.), som remitterades till utskottet den 9 oktober 2007,
- en lagmotion med förslag till lag om ändring av 8 § i lagen om service och stöd på grund av handikapp (LM 8/2008 rd — Maria Guzenina-Richardson /sd), som remitterades till utskottet den 6 mars 2008 och
- en åtgärdsmotion med förslag till assistent- och tolkhjälpen till personer med grava funktionshinder (AM 5/2007 rd — Leena Rauhala /kd), som remitterades till utskottet den 25 maj 2007.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 30/2008 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- jurist Jaana Huhta och överinspektör Aini Kimpimäki, social- och hälsovårdsministeriet
- budgetråd Raija Koskinen, finansministeriet
- resultatområdesdirektör Riitta Haverinen och forskarprofessor Markku Pekurinen, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- utvecklingschef Tiina Huusko, Folkpensionsanstalten
- social- och hälsovårdsdirektör Jussi Merikalio, konsultativ jurist Sami Uotinen och specialmedarbetare Jaana Viemerö, Finlands Kommunförbund
- chef för handikappservicen Tuula Poikonen, Helsingfors stad, socialverket
- vård- och omsorgsdirektör Marja-Liisa Lindfors, Riihimäki stad
- direktör för specialomsorgsdistriktet Erkki Paara, Vaalijalan kuntayhtymä
- samkommundirektör Pekka Kauppinen, Satakunnan erityishuoltopiirin kuntayhtymä
- samkommundirektör Markku Niemelä, Samkommunen för specialomsorger i Nyland

- ordförande Leena Simola-Nikkanen, assistentförmedlingen vid Helsingin Invalidien Yhdistys ry
- ordförande Jukka Sariola och ombudsman Liisa Rautanen, Respiratorpatienter rf
- ordförande Jarmo Tiri och styrelseledamot Terhi Toikkanen, Henkilökohtaisten Avustajien Työnantajien Liitto
- assistentcentralansvarig Tarja Nykänen, Honkalampi-säätiö, assistentcentralen
- handikappombudsman, jurist Elina Akaan-Penttilä och förbundsfullmäktiges ordförande Pekka Hätinen, Invalidförbundet rf
- avtalsfunktionär Tuija Kinnunen, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf
- handikappombudsman Minna Kaipinen, De Utvecklingsstördas Stödförbund
- chef för forsknings- och utvecklingsenhet Heikki Seppälä, Förbundet Utvecklingshämning
- ombudsman Kalle Könkkölä och jurist Juha-Pekka Konttinen, Tröskeln rf
- socialtrygghetschef Virpi Peltomaa, Synskadades Centralförbund rf
- tf. verksamhetsledare Merja Purhonen, Närstående vårdare och Vänner-Förbundet rf
- förbundsdirektör Tuomas Mänttari, Sosiaalialan Työnantaja- ja Toimialaliitto
- ansvarigt intressebevakningsombud Juhani Oinonen, Finlands primärskötarförbund Super
- projektchef Seija Kohvakka, Föreningen för muskelhandikappade i Åbo med omnejd r.f. /Centrumprojektet för personlig hjälp
- ordförande Merja Heikkonen, Handikappforum rf.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av Kainuun maakunta-kuntayhtymä och Stroke- och dysfasiförbundet rf.

PROPOSITIONEN OCH MOTIONERNA

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen att lagen om service och stöd på grund av handikapp ändras. Lagen får bestämmelser om utredning av en handikappad persons servicebehov, uppgörande av en serviceplan och om kravet på att ärenden som gäller service ska behandlas utan dröjsmål. Utredningen av servicebehovet ska inledas senast den sjunde vardagen efter det att kontakt har tagits för att få service. Serviceplanen ska upprättas utan obefogat dröjsmål. Beslut om service och stöd ska fattas senast inom tre månader från det att ansökan gjorts.

Lagen ska vara primär i förhållande till lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

Vidare ska lagen få bestämmelser om personlig assistans som ordnas för personer med grav funktionsnedsättning och som ingår i den service som kommunen har särskild skyldighet att ordna. Enligt förslaget ska personlig assistans omfatta den hjälp som är nödvändig för en gravt

funktionshindrad hemma eller utanför hemmet i de dagliga sysslorna, i arbete och studier, i fritidsaktiviteter, i samhällelig verksamhet och i sociala kontakter. Vid hjälp i de dagliga sysslorna och i arbete och studier ska personlig assistans ordnas i den utsträckning det är nödvändigt för den handikappade och vid andra funktioner minst 30 timmar per månad.

Personlig assistans ska för det första kunna ordnas så att kommunen ersätter kostnader för att anställa en personlig assistent för en gravt handikappad. Det motsvarar det nuvarande systemet med personlig hjälpare, där hjälparen står i anställningsförhållande till den person som får hjälp. Med avvikelse från det nuvarande systemet ska en gravt handikappad persons anhöriga eller någon annan som står den handikappade nära i regel inte kunna utses till assistent. För det andra kan assistans ordnas så att kommunen ger den gravt handikappade en servicesedel för assistentservice. Enligt det tredje föreslagna alternativet kan kommunen ordna servicen i form av

köpta tjänster antingen inom ramen för egen serviceproduktion eller i avtalsbaserat samarbete med en annan kommun eller andra kommuner.

Dessutom ska lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården ändras så att personlig assistans ska ingå i den avgiftsfria socialservicen.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2009 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft den 1 september 2009. Personlig assistans för andra ändamål än hjälp i de dagliga sysslorna och i arbete och studier ska dock till att börja med ordnas minst 10 timmar per månad och först från och med den 1 januari 2011 minst 30 timmar per månad.

Lagmotionerna

I lagmotion LM 28/2007 rd och LM 94/2007 rd föreslås det att personer med grav funktionsnedsättning ska få subjektiv rätt till personlig assistans.

I lagmotion LM 8/2008 rd föreslås det att personer med grav funktionsnedsättning ska få subjektiv rätt till personlig assistans.

Åtgärdsmotion

I åtgärdsmotion AM 5/2007 rd föreslås att personer med grav funktionsnedsättning ska få subjektiv rätt till personlig assistans och tolktjänst och att det finansiella ansvaret för för assistent-systemet flyttas över från kommunerna till staten.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Allmänt

Lagen om service och stöd på grund av handikapp, handikappservicelagen, föreslås få bestämmelser om utvärdering av servicebehovet, serviceplan och behandling utan dröjsmål. De principiellt sett viktigaste bestämmelserna gäller personlig assistans med vissa begränsningar till gravt funktionshindrade. Personlig assistans ska enligt förslaget ingå i de tjänster som kommunerna är skyldiga att ordna. Personer med funktionsnedsättning får därmed en subjektiv rätt att få nödvändig personlig assistans och tjänsten kommer att vara mer varierad än det nuvarande systemet med personliga hjälpare.

Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Tack vare den föreslagna kompletteringen av handikappservicen får gravt funktionshindrade bättre möjligheter till ett självständigt liv och större integritet. Personlig assistans ger personer med funktionsnedsättning större möjligheter till deltagande och där-

med också chansen att leva som jämlika och aktiva individer i samhället.

I sitt program säger statsminister Matti Vanhanens andra regering att målet med handikapppolitiken bland annat är att gradvis förbättra systemet med personliga hjälpare för funktionshindrade och ge dem stöd för att kunna delta aktivt i samhälls- och arbetslivet. Handikapporganisationerna har ansett propositionen vara den största reformen på tjugo år. Speciellt positivt är att gravt funktionshindrades självbestämmanderätt förstärks. Som regeringen säger i motiven måste reformen på grund av de knappa ekonomiska resurserna än så länge genomföras enligt en betydligt snävare modell än till exempel handikapporganisationerna ursprungligen hade eftersträvat.

Enligt regeringsprogrammet ska arbetet med att slå ihop lagen om service och stöd på grund av handikapp och lagen angående specialomsorgen om utvecklingsstörda fortsätta. I det här sammanhanget kommer det att föreskrivas att handikappservicelagen är primär i relation till lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda. Det är ett steg mot målet i regeringsprogrammet.

Social- och hälsovårdsutskottet ser reformen som ett stort framsteg i arbetet med att förbättra handikappservicen. I fortsättningen är det viktigt att fokusera på rättigheterna för dem som inte ingår i lagens personkrets, till exempel funktionshindrade som bor på institution. Utskottet tillstyrker lagförslaget, men gör en precisering.

Utredning av servicebehovet och serviceplan

Inom ramen för den utvidgade socialgaranti enligt regeringsprogrammet föreslås 3 a § i handikappservicelagen få bestämmelser som anger att behovet av service och stöd ska börja utredas inom sju dagar. En serviceplan måste läggas upp utan onödigt dröjsmål. Dessutom ska besluten om service och stödåtgärder fattas utan obefogat dröjsmål och senast inom tre månader om det inte finns särskilda skäl som kräver längre behandlingstid.

Utredningen av servicebehovet är ett led i processen för en individuell serviceplan. Ramen ska läggas upp med beaktande av 7 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården. Där sägs det att planen ska läggas upp i samförstånd med klienten och i vissa fall med dennes lagliga företrädare, någon anhörig eller någon annan närstående. Också vissa andra bestämmelser i lagen måste beaktas, bland annat reglerna för självbestämmanderätt. Serviceplanen är inget överklagbart förvaltningsbeslut, men är ändå av stor betydelse, till exempel när man väljer hur personlig assistans ska ordnas, eftersom planen med klientens samtycke ska innehålla så heltäckande information som möjligt om klientens individuella servicebehov och livssituation.

När service till utvecklingsstörda kommer att ordnas enligt handikappservicelagen i stället för enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda, ska servicen skrivas in i serviceplanen och ingår inte längre i specialomsorgsprogrammet enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda. Specialomsorgsprogrammet kommer ändå att finnas kvar och ska upprättas för varje kommuninvånare som är i behov av specialomsorger. Program-

met är viktigt med avseende på den enskildes rättssäkerhet eftersom det är ett överklagbart förvaltningsbeslut. Det innefattar alla nödvändiga tjänster för specialomsorger som ordnas med stöd av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda.

Den ändrade prioriteringen vid tillämpningen av de båda lagarna spelar en roll framför allt bara när klientens servicebehov kan tillgodoses enligt båda lagarna. Tanken är att behovet också då ska utvärderas med avseende på klientens samlade intresse. Lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda kan därmed komma att tillämpas om servicen till exempel blir ekonomiskt fördelaktigare för klienten än enligt handikappservicelagen. Den nya handikappservicelagen ger de utvecklingsstörda bättre möjligheter att få personlig assistans, eftersom de inte behöver vara assistentens arbetsgivare. Utskottet understryker att lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda i sista hand säkerställer nödvändig service till utvecklingsstörda, också beträffande personlig assistans.

Målgrupper

Propositionen bygger på regeringsprogrammet där målet är att gradvis utveckla systemet med personliga hjälpare för funktionshindrade. I den första fasen av reformen föreslås personer med grav funktionsnedsättning få rätt till personlig assistans. Målgruppen ska enligt lagförslaget begränsas med stränga kriterier. Gravt funktionshindrad är den som på grund av ett långvarigt eller framskridande handikapp eller en sådan sjukdom nödvändigt och återkommande behöver hjälp av någon annan i dagliga sysslor, arbete och studier, fritidsaktiviteter, samhällelig verksamhet och sociala kontakter.

I princip kan alla med grav funktionsnedsättning, oberoende av diagnos och ålder, vara i behov av personlig assistans. Däremot ska hjälpbehov som huvudsakligen beror på åldersrelaterad sjukdom och funktionsnedsättning inte vara ett kriterium för personlig assistans. Detta sägs direkt ut i 8 c § som begränsar personkretsen. Personer med grav funktionsnedsättning får personlig assistans oberoende av i vilken ålder den

funktionsnedsättning eller den sjukdom har uppkommit som är orsaken till hjälpbehovet. I enskilda fall kan det uppstå problem med gränsdragning och tolkning av frågan om hjälpbehovet beror på en åldersbetingad sjukdom eller funktionsnedsättning, påpekar utskottet, men understryker att den nya tjänsten inte är tänkt att ersätta hemtjänst eller vård och omsorg för äldre.

Rätten att få personlig assistans ska bara gälla nödvändigt hjälpbehov. Målet är att säkerställa nödvändig hjälp dels för personer med grav funktionsnedsättning som behöver mycket hjälp av andra för olika funktioner, dels för personer med återkommande men kvantitativt sett mindre hjälpbehov. Lagförslaget utgår från att det också ska gå att ordna med assistans för mindre än tio timmar i veckan. Det är ett bra förslag eftersom det finns ett uppdämt servicebehov i grupper med mindre hjälpbehov.

Ett av kriterierna för att få personlig assistans är att personen själv måste kunna ange vilken assistans som behövs och på vilket sätt. Därmed utesluts de funktionsnedsatta personer som inte själva kan ange sitt behov av assistans utan behovet bestäms av någon utomstående. I de flesta fall innebär hjälpbehovet då huvudsakligen omsorg, vård och tillsyn, och det är behov som bör tillgodoses på något annat sätt än genom personlig assistans. Enligt uppgifter till utskottet har tanken inte varit att kategoriskt utesluta någon grupp med grava funktionsnedsättningar, utan assistansbehovet avgörs alltid från fall till fall utifrån klientens funktionsnedsättning eller sjukdom och det anknytande hjälp- eller servicebehovet. Men i grund och botten begränsas antalet assistansklienter av bestämmelsen.

Kommunen ska inte vara skyldig att ordna med serviceboende eller personlig assistans för personer med mycket grav funktionsnedsättning eller multihandikapp, om de är så svårt funktionshindrade eller sjuka att tillräcklig omsorg inte kan säkerställas inom ramen för öppenvården, utan de huvudsakligen fortlöpande eller långvarigt behöver hjälp av personer med sjukvårdskompetens eller annan specialkompetens. Bestämmelsen inbegriper också de fall då perso-

nen redan på grund av sitt service- och vårdbehov är intagen på institution. Även om gravt funktionsnedsatta personer på institution inte ges rätt att få personlig assistans, bör de ha möjligheter att upprätthålla sina sociala kontakter och delta i samhället.

De kommande åren får öppenvården ta emot allt fler personer med grav funktionsnedsättning när institutionsvården för utvecklingsstörda i överensstämmelse med de nationella målen läggs ned och de som i dagsläget får service på grund av grav funktionsnedsättning lever längre tack vare avancerad sjukvård. Följaktligen kommer behovet av personlig assistans att öka de närmaste åren. En annan aspekt är att utvecklingsstörda tack vare personlig assistans kan klara sig med serviceboende med mindre service än institutionsvård. Utskottet påpekar att den ökande öppenvården kan bli en orsak att omvärdera begränsningarna av rätten att få personlig assistans.

Vad ingår i assistans?

Enligt 8 c § 1 mom. avser personlig assistans den nödvändiga hjälp som personer med grav funktionsnedsättning behöver hemma eller utanför hemmet. Assistans i det dagliga livet och i arbete och studier måste ordnas i den omfattning som personen med nödvändighet behöver. För fritidsaktiviteter, deltagande i samhället eller sociala kontakter måste det ordnas minst tio timmar personlig assistans i månaden och från och med 2011 minst trettio timmar i månaden, om det inte går att tillgodose gravt funktionsnedsatta människors omedelbara behov av assistans med färre timmar.

Personlig assistans måste ordnas för de aktiviteter som nämns i 1 mom. och som personer med grav funktionsnedsättning inte klarar av utan hjälp från någon annan. Med dagliga sysslor avses enligt propositionen de funktioner som människor behöver i sitt liv antingen varje dag eller mer sällan, men som ändå återkommer upprepade gånger med viss tidsintervall. Som exempel nämns förflyttning, påklädning, personlig hygien, kläd- och matservice, att hålla hemmet rent och uträtta ärenden. Gravt funktionshindrade

som får boendeservice kan enligt propositionen fortfarande få sitt assistansbehov i det dagliga livet tillgodosett via personalen på serviceboendet. Då kommer den personliga assistansen framför allt att gälla dagliga funktioner utanför hemmet.

I personlig assistans ingår således också arbete och studier, fritidsaktiviteter, deltagande i samhället och sociala kontakter. Enligt propositionen ska rätten att få personlig assistans för arbete och studier läggas fast enligt samma kriterier som personer med grav funktionsnedsättning får färdtjänst för arbete och studier. Dessutom kan det behövas personlig assistans vid semester- och tjänsteresor till utlandet.

I 8 c § 2 mom. sägs det att syftet med personlig assistans är att hjälpa personer med grav funktionsnedsättning att träffa egna val. Personlig assistans ska inte gälla den typen av hjälpbehov som huvudsakligen måste tillgodoses med omsorg, vård och tillsyn. På grundval av 8 § 2 mom. har kommunen inte särskild skyldighet att ordna med personlig assistans om det inte går att ordna med adekvat omsorg inom öppenvården. Med detta avses fall då personer med grav funktionsnedsättning behöver krävande och avancerad specialkompetens, vård dygnet runt och tjänster som kräver tillsyn. I sådana fall är tjänster enligt handikappservicelagen varken adekvata eller lämpliga med avseende på personens vårdbehov. Utskottet påpekar att omsorgen om gravt funktionshindrade då måste tillgodoses med särskilda tjänster enligt lagstiftningen om social- och hälsovård.

Hur tjänsterna ordnas

Enligt 8 d § kan kommunen ordna personlig assistans genom att ersätta den gravt funktionshindrade för kostnaderna att anställa en personlig assistent, genom servicecheckar för att köpa assistenttjänster eller genom att upphandla assistenttjänster inom offentlig eller privat sektor. Kommunen kan också tillhandahålla nödvändiga assistenttjänster, antingen själv eller tillsammans med andra kommuner. Också i fortsättningen är det tänkt att handikappservicelagen ska möjliggöra ekonomiska stödåtgärder och att

skäligen och nödvändiga kostnader då ska ersättas.

Enligt 8 d § 1 mom. ska kommunen ta hänsyn till den gravt funktionshindrades egna åsikter och önskemål, det individuella hjälpbehovet som finns inskrivet i serviceplanen och den funktionshindrades samlade livssituation, när den bestämmer hur personlig assistans ska ordnas och när själva assistansen tillhandahålls.

Personlig assistans ska kunna ordnas i form av en tjänst eller en stödåtgärd alternativt en kombination av flera tjänster eller stödåtgärder. I dagsläget är den gravt funktionshindrade den personliga assistentens arbetsgivare och det är alltså bara en metod för att ordna med personlig assistans. Handikapporganisationerna har till exempel startat assistentförmedlingar och de kan tack vare lagändringen hädanefter utnyttjas bättre. Det är befogat att lagförslaget medger olika sätt att ordna med personlig assistans. På grund av assistansens intima karaktär och med tanke på ett bra genomförande är det ändå viktigt att assistansmetoden väljs i samråd med den gravt funktionshindrade. Dessutom är det angeläget att det bevakas hur klienternas egna åsikter, önskemål och behov av individuell assistans beaktas när lagen börjar tillämpas, framhåller utskottet.

Begränsning i rätten att få assistent

Ett undantag från den gällande lagen är att anhöriga eller närstående som regel inte ska få vara personlig assistent. Det måste finnas tungt vägande skäl för att en anhörig ska få vara assistent, enligt 8 d § 4 mom. Begränsningen motiveras med målen för personlig assistans. Inte minst för barn och unga med grav funktionsnedsättning spelar en utomstående assistent en viktig roll för utvecklingen mot självständighet och deltagande på lika villkor. Av den anledningen ska familjemedlemmar eller andra anhöriga få agera assistent bara i mycket exceptionella fall. Avgränsningen avser också att understryka skillnaden mellan personlig assistans och närståendevård. Det primära målet med personlig assistans är att klienten ska bli mer självständig och

oberoende och är i första hand inte tänkt att vara vård eller omsorg.

De sakkunniga kritiserade bestämmelsen om anhöriga för att vara alltför begränsande. Men utskottet vill understryka att den fortfarande i flera olika situationer tillåter att en anhörig blir personlig assistent. I detaljmotiven nämns exempel på situationer då anhöriga kan utses till assistenter av tungt vägande skäl. Exempelförteckningen är inte uttömmande utan också situationer jämförbara med de som nämns i förteckningen kan betraktas som tungt vägande skäl. Det kan vara motiverat att anställa en anhörig om det är svårt att få någon utomstående, till exempel för att personen med funktionsnedsättning bor långt borta från centralorten. Det bör dock noteras att de tungt vägande skälen måste ligga i den funktionshindrades intresse och till exempel inte i kommunens intresse. Begränsningen hindrar emellertid inte att pågående anställningar fortsätter, om en anhörig eller någon annan närstående redan en längre tid har varit personlig assistent och om läget kan anses ligga i den funktionsnedsatta personens intresse.

Begränsningen är också tänkt att göra skillnad mellan närståendevård och personlig assistans. För gravt funktionsnedsatta är den personliga assistenten den som öppnar möjligheten till ett självständigt liv och egna val. I närståendevård ingår det däremot tydliga inslag av vård och omsorg och de hör inte direkt hemma i assistentsystemet. Ändringen innebär att närståendevård blir den primära stödformen när någon anhörig eller någon annan närstående huvudsakligen ger den gravt funktionsnedsatta personen vård och omsorg. En liknande gränsdragning gjordes när närståendevården reviderades. Lagen om närståendevård tillåter inte längre att någon annan än en anhörig eller närstående till den vårdbehövande får vara närståendevårdare.

En anhörig eller närstående till en person med en grav funktionsnedsättning som undantagsvis är anställd av den funktionsnedsatta som personlig assistent kan självfallet inte ta hand om samma uppgift utifrån ett avtal om närståendevård med kommunen.

Bestämmelser om respiratorpatienter

Begreppet andningsförlamning och den anknytande lagstiftningen härstammar från 1950-talet då polio var en vanlig sjukdom och man ville ge poliopatienter god vård. I dag ingår särskilda bestämmelser om patienter med andningsförlamning i lagen och förordningen om klientavgifter inom social- och hälsovården. Den grundläggande bestämmelsen finns i 5 § i lagen, där 3 punkten säger att vård och uppehälle för andningsförlamningspatienter samt transport i anslutning till vården är avgiftsfria.

Enligt 22 § i förordningen ska patienter med andningsförlamning få vård på sjukhus eller vård i hemmet utan att skrivas ut från sjukhuset. Vanligen bildas det ett vårdteam med 4–5 vårdanställda i anställnings- eller tjänsteförhållande till en enhet inom hälso- och sjukvården. De svarar då för vården, övervakningen och annan assistans till patienten dygnet runt. År 2004 fanns det 135 patienter med beslut om andningsförlamning. Vården och behandlingen av dem kostar ungefär 27 miljoner euro om året.

Regeringens linje är att utveckla handikappservicen gradvis och ett alternativ har varit att lägga ner det sjukhusanknutna vårdsystemet för respiratorpatienter. Enligt propositionen kan de särskilda bestämmelserna inte upphävas i det här sammanhanget eftersom det skulle kräva omorganiserad finansiering av tjänsterna, och det går inte att göra just nu. Följaktligen kommer servicen till respiratorpatienter att fortfarande i första hand ordnas enligt lagen och förordningen om patientavgifter inom social- och hälsovården, alltså som vård på sjukhus alternativt hem-sjukhus. Patienterna har dock en sekundär rätt att få service på grund av handikappservicelagen. När bestämmelserna ses över är det viktigt att respiratorpatienter alltså garanteras adekvat vård och hjälp, framhåller utskottet. När och om vårdsystemet någon gång ändras, bör det också samtidigt utredas om behörighetskraven för vård- och assistanspersonalen måste ses över.

Assistenternas roll och utbildning

Genom propositionen ökar efterfrågan på assistenter och bristen på kvalificerad arbetskraft kommer att försvåra verkställigheten av lagen, åtminstone i vissa delar av landet. Kraven på assistenternas yrkeskunskaper och kompetens varierar beroende på vilken typ av hjälp den funktionsnedsatta behöver och i vilka situationer. I dagsläget har assistenterna mycket varierande utbildning och erfarenhet. Det finns bland annat många studerande och personer som arbetar som assistenter på deltid vid sidan av ett annat arbete.

Det finns ingen yrkesexamen för personliga assistenter, men en del fristående projektutbildningar har ordnats på flera ställen vid läroanstalterna för social- och hälsovård. I takt med att efterfrågan ökar måste det ordnas utbildning eftersom både de funktionshindrade i egenskap av arbetsgivare och assistenterna själva ser det som en brist att de inte har någon utbildning. Enligt vad utskottet har erfärut kommer det att våren 2009 starta en läroavtalsutbildning som ska bli grunden för en utbildning med sikte på examen via läroavtal. Den ska inte vara vardinriktad utan koncentrera sig på de kompetensområden som över lag behövs i hushålls- och servicearbete. Utbildningen är nödvändig eftersom ett professionellt grepp ger bättre skydd mot utmattning i arbetet och gör att assistenterna stannar kvar. Följaktligen bör behovet av assistentutbildning utredas snabbt.

Tillgången till assistenter har försvårats av den låga lönen och de otydliga anställningsvillkoren. När en person med funktionsnedsättning är arbetsgivare har han eller hon alla rättigheter och skyldigheter som arbetsgivare. Arbetsgivaren har rätt att lägga fast anställningsvillkoren, arbetet, arbetstiderna osv. genom att komma överens om dem med de anställda. Samtidigt har arbetsgivaren rätt att säga upp och permittera de anställda. Löne- och anställningsvillkoren för personliga assistenter är inte bundna av kollektivavtal när en person med funktionsnedsättning är arbetsgivare. I stället bestäms anställningsvillkoren enligt minimikraven i arbetslagstiftningen när parterna inte har kommit överens om

bättre villkor eller till exempel bestämt att det behöriga kollektivavtalet ska följas.

Reformen kommer sannolikt att ha den effekten att fler anlitar privata tjänsteleverantörer. Tjänsteleverantörerna ska följa åtminstone de arbetskollektivavtal som reglerar privat social sektor. När personlig assistans tillhandahålls av en kommun eller flera kommuner tillsammans, ska det allmänna kommunala tjänste- och arbetskollektivavtalet tillämpas.

Många assistenter kommer också i fortsättningen att arbeta deltid eller med timlön. Enligt propositionen kommer timlönen att ligga på ungefär samma nivå som grundlönen för hemhjälpare. Redan nu har en del kommuner gått in för assistentlöner som huvudsakligen följer det kommunala kollektivavtalet och ligger på samma nivå som den lägsta löneklassen inom social- och hälsovården, alltså samma lön som bland annat för anstaltsbiträden, boendebiträden och nattvakter. Men praxis varierar mycket i kommunerna. Det vore till fördel om det fanns en samordnad lönenivå och samordnade anställningsvillkor för att assistenterna ska få samma förmåner för samma arbete, anställda antingen inom privatsektor eller av kommunen. Samordnade villkor ändrar ingenting på det faktum att lönen måste anpassas efter hur krävande arbetet är och vilken specialkompetens det krävs.

Kostnader och finansiering

I propositionen ingår en utvärdering av de ekonomiska konsekvenserna och den är enligt de sakkunniga en extra stor fråga. Den utvidgade rätten att anlita personlig assistans både hemma och utanför hemmet gör att fler anlitar tjänsten, och därmed ökar kostnaderna trots att antalet gravt funktionshindrade i sig inte kommer att ändras i någon högre grad. I dagsläget får drygt 5 000 gravt funktionshindrade hjälp av personliga assistenter. I propositionen bedömer regeringen att ungefär 6 000 gravt funktionshindrade inte får hjälp enligt den gällande lagen, men kommer att omfattas av den föreslagna lagändringen.

Reformen kommer enligt propositionen också att påverka fördelningen av tjänsterna syste-

minternt så att behovet av andra tjänster minskar och kostnaderna följaktligen sparas in. Det bör ändå beaktas att kommunerna inte får några avgiftsintäkter för att ordna assistansen eftersom personlig assistans enligt den anknytande ändringen av lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården är avgiftsfri socialtjänst.

Nästa år beräknas kostnaderna på grund av bestämmelserna om personlig assistans öka med cirka 6,3 miljoner euro, varav staten står för ungefär 2,2 miljoner euro. Totalt kommer statsandelarna att öka med nästan 2,5 miljoner euro till följd av propositionen. Räknat enligt den nuvarande procentsatsen kommer statsandelen 2011 att vara cirka 8,8 miljoner euro av de beräknade totala kostnaderna på 25,5 miljoner euro. Enligt uppgift kommer merkostnaderna för staten 2010–2013 att finansieras genom att statsandelarna till social- och hälsovården inom den statsfinansiella ramen får ett tillägg på cirka 21 miljoner euro 2010 och 2011 inom ramen för de årliga ökningarna och genom omfördelningar av anslagen. Anslagen är avsedda för utvecklingsåtgärder enligt regeringsprogrammet, handikappservice, men också bland annat för att starta verksamhet som uppfyller kvalitetskraven på tjänster, rådgivning och service till äldre och stöd till förskoleverksamhet bland barn med invandrarbakgrund.

I takt med det försämrade ekonomiska läget i världen har riskerna för åtstramningar inom den kommunala ekonomin ökat avsevärt. I sitt utlåtande framhåller grundlagsutskottet att det i sista hand är staten som ska se till att kommunerna har adekvata ekonomiska resurser för att tillhandahålla de aktuella tjänsterna. Det är angeläget för att gravt funktionshindrade människor i hela landet ska kunna få omsorg på lika villkor. För att anslagen ska räcka till är det viktigt att anslagen för personlig assistans går till de gravt funktionshindrade som lagförslaget avser, och inte till exempel huvudsakligen till hjälp på grund av åldersbetingad funktionsnedsättning. Också i det hänseendet bör förslaget följas upp noga.

Social- och hälsovårdsministeriet kommer att följa upp verkställigheten och effekterna av reformen och bedömer utifrån det hur den nya lagstiftningen fungerar över lag och om den behöver preciseras. Institutet för hälsa och välfärd ska årligen rapportera genomförandet av reformen till ministeriet när kommunerna är klara med sina bokslut. Ministeriet ska i sin tur årligen rapportera kostnadsutvecklingen till delegationen för kommunal ekonomi och kommunal förvaltning. Utskottet anser uppföljningen vara mycket viktig och föreslår därför ett uttalande (*Utskottets förslag till uttalande*).

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av lagen om service och stöd på grund av handikapp

8 c §. *Personlig assistans*. Utskottet föreslår en teknisk precisering i 5 mom.

Ikraftträdandebestämmelsen. Utskottet föreslår att riksdagen beslutar att lagen ska träda ikraft den 1 september 2009.

2. Lag om ändring av 4 § i lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården

Ikraftträdandebestämmelsen. Utskottet föreslår att riksdagen beslutar att lagen ska träda i kraft den 1 september 2009.

Motionerna

Utskottet har godkänt bestämmelsen om personlig assistans i lagen om service och stöd på grund av handikapp i enlighet med propositionen. Följaktligen måste lagmotionerna avvisas.

Utskottet föreslår inga ändringar i det finansiella ansvaret mellan stat och kommuner för assistenter till gravt funktionshindrade. Följaktligen måste åtgärdsmotionen avvisas.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår social- och hälsovårdsutskottet

att lagförslag 1 godkänns enligt propositionen men 8 c § och ikraftträdandebestämmelsen med ändringar,

att lagförslag 2 godkänns enligt propositionen men ikraftträdandebestämme-

sen med ändringar (Utskottets ändringsförslag),

att lagmotionerna LM 28/2007 rd, LM 94/2007 rd och LM 8/2008 rd förkastas,

att åtgärdsmotion AM 5/2007 rd avböjs och

att ett uttalande godkänns (Utskottets förslag till uttalande).

Utskottets ändringsförslag**Lagförslag 1**

8 c §

Personlig assistans

(1—4 mom. som i RP)

I fråga om *de funktioner som avses i 1 mom. 3—5 punkten* ska personlig assistans ordnas minst 30 timmar per månad, om inte ett lägre timantal räcker för att tillförsäkra den gravt handikappade nödvändig hjälp.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2009.

(2 och 3 mom. som i RP)

Lagförslag 2

Denna lag träder i kraft den 1 september 2009.

(2 mom. som i RP)

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen följer upp hur reformen verkställs och vilka effekter den har och utifrån uppföljningen bedömer lagstiftningens funktion och kostnadskonsekvenser i sin helhet samt eventuella behov av preciseringar.

Helsingfors den 28 november 2008

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
medl. Risto Autio /cent
Maria Guzenina-Richardson /sd
Hannakaisa Heikkinen /cent
Arja Karhuvaara /saml
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Jukka Mäkelä /saml

Håkan Nordman /sv
Päivi Räsänen /kd
Paula Sihto /cent
Anni Sinnemäki /gröna
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /saml
Erkki Virtanen /vänst
ers. Tuomo Puumala /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää
utskottsråd Harri Sintonen.

RESERVATION 1

Motivering

Vi socialdemokrater har krävt att de gravt funktionshindrades subjektiva rätt till personlig assistent utreds och avgörs. De behöver stöd för att kunna delta, men det är också viktigt att personer med funktionsnedsättning får studera och vara aktiva i arbetslivet. Vi ställer oss bakom propositionen och håller i stort sett med social- och hälsovårdsutskottet om det som står i betänkandet. Men vi vill ändå peka på några stora problem och föreslå ändringar till några av paragraferna.

Det är en positiv nyhet att regeringen föreslår att personlig assistans ska vara en så kallad subjektiv rätt. Regeringen tillgodoser också de funktionshindrades och långtidssjukas rättigheter genom att behovet av handikapps-service och stödåtgärder måste utredas utan dröjsmål, en serviceplan läggas upp också den utan dröjsmål och en frist sätts för beslutsfattandet. Det är enligt vår uppfattning mycket viktiga reformer.

Lagförslaget kan inte annat än delvis uppfylla de mål som ställs för det. Problemet är att regeringen klart och tydligt har underdimensionerat anslagen för verkställigheten av lagen. De knappa resurserna förklarar regeringen med att det helt enkelt inte finns tillräckligt stora ekonomiska resurser. Men det handlar om val, om vi ska satsa pengarna på att ha kvar allmänna tjänster och förbättra dem eller om vi i stället lägger pengarna till exempel på skattelättnader för höginkomsttagare i vårt samhälle.

Också grundlagsutskottet (GrUU 30/2008 rd) påminner social- och hälsovårdsutskottet om att det måste beaktas att kommunerna har faktiska möjligheter att klara av de nya uppgifterna och skyldigheterna. Detta trots att lagreformen ger personer med funktionsnedsättning större rättigheter. Utskottet påpekar att det i sista hand är staten som måste se till att kommunerna har adekvata ekonomiska resurser för att tillhandahålla de aktuella tjänsterna för att funktionshin-

drade i hela landet ska kunna få omsorg på lika villkor.

På grund av de knappa resurserna kommer den nya lagen nästa år sannolikt att leda till besvikelser. Regeringen har räknat ut kostnaderna utifrån att cirka 5 000 personer i dagsläget anlitar personlig assistent och att det efter lagändringen kommer att finnas 6 000 personer till med rätt att få personlig assistans. Ökningen i antalet klienter har varit allra störst i den grupp som behöver personlig assistent och tidigare har antalet uppskattats till cirka 15 000 personer. Följaktligen kommer en stor grupp personer med funktionsnedsättning att gå miste om tjänsten eftersom lagen kan komma att tolkas alltför strikt när resurserna är knappa.

I vår budgetstrategi föreslår vi socialdemokrater att statsandelarna till kommunerna höjs med 450 miljoner euro. En del av pengarna kunde användas till att förbättra tillgången till personlig assistent för att vi gradvis ska kunna generera konkreta förbättringar i tjänsten.

Dessutom föreslår vi att de stränga begränsningarna i två av bestämmelserna luckras upp.

Personlig assistans till behövande oberoende av diagnos

I 8 c § 2 mom. föreslår regeringen att det för att personlig assistans ska ordnas krävs att den gravt handikappade har resurser att definiera assistansens innehåll och sättet att ordna dem. Vi anser att meningen måste strykas eftersom den strider mot lagens anda. Lagen avser ju att erbjuda personer med grav funktionsnedsättning personlig assistans. Social- och hälsovårdsutskottet säger i betänkandet att ingen grupp kategoriskt ska uteslutas från rätten att få personlig assistans vid grav funktionsnedsättning. Men ser man till formuleringen i momentet, kan det ändå gå så — personer med autism eller personer med grav utvecklingsstörning löper risk att utan grundad anledning bli diskriminerade på grund av bestämmelsen.

Vi vill förtydliga paragrafen för att bland annat ge dem som behöver beslutsstöd och kommunikationshjälpmedel tryggade villkor. Följaktligen föreslår vi ändringar i paragrafen.

Äldre med grav funktionsnedsättning måste ha rätt att få personlig assistans

I 8 c § 3 mom. sägs följande: "När det gäller att ordna personlig assistans anses som gravt handikappad den som till följd av ett långvarigt eller framskridande handikapp eller en sådan sjukdom nödvändigt och upprepade gånger behöver en annan persons hjälp för att klara de funktioner som avses i 1 mom. och behovet av hjälp inte i främsta hand beror på sjukdomar eller funktionshinder som har samband med normalt åldrande." Pengarna och resurserna för att genomföra reformen är knappa. Följaktligen är det risk för att begreppet gravt handikappad kommer att tolkas orimligt snävt och äldre funktionshindrade alltför lättvindigt utesluts.

I betänkandet understryker utskottet att äldre har rätt att få personlig assistans och framhåller att personer med grav funktionsnedsättning ska ha rätt att få assistans oberoende av i vilken ålder funktionsnedsättningen eller sjukdomen har uppkommit.

Vi socialdemokrater anser att formuleringen "...samband med normalt åldrande" som kriterier för att inte behöva erbjuda personlig assistans måste strykas. Vi anser att det finns mycket få sjukdomar som klart och tydligt kan sägas bero på åldrande. Följaktligen omfattar vi förslaget i den andra reservationen. Där föreslås det att orden "sjukdomar och" stryks. Följaktligen ska bara personer vars hjälpbehov klart och tydligt beror på funktionsnedsättning som har samband med normalt åldrande uteslutas ur personkretsen (och i stället hänföras till äldreården).

Det är inte tillåtet att åldersdiskriminera personer som behöver hjälp på grund av sin funktionsnedsättning. Också av den anledningen måste kommunerna få tillräckligt stora anslag för att kunna verkställa lagen.

Lagen om service och stöd på grund av handikapp kontra lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda

Tillämpningsordningen för lagen om service och stöd på grund av handikapp och lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda ändras. I likhet med utskottet vill vi understryka att lagvallet alltid måste göras utifrån den funktionshindrade personens intressen.

Gravt funktionshindrade måste själva kunna påverka hur den personliga assistansen ordnas

I 8 d § 1 mom. föreskrivs följande: "När det bestäms på vilket sätt personlig assistans ska ordnas och när själva assistansen ordnas ska kommunen beakta den gravt handikappades egna åsikter och önskemål samt det i serviceplanen definierade individuella hjälpbehovet och den handikappades livssituation i sin helhet." Formuleringen ger inte gravt funktionshindrade tillräckligt stor självbestämmanderätt. Deras självbestämmanderätt är direkt beroende av hur den personliga assistansen ordnas.

I motivtexten om paragrafen säger regeringen att klienternas självbestämmanderätt måste respekteras. Det ska man göra genom att ta hänsyn till klientens önskemål och synpunkter på hur den personliga assistansen på bästa sätt kan medverka till ett självständigt liv och deltagande och genom att ta hänsyn till hans eller hennes individuella behov av hjälp och livssituation. Den personliga assistansen ska enligt propositionen ordnas på ett sätt som stöder och stärker gravt handikappade personers lika rätt att leva i samhället och hjälper dem att träffa likadana val som andra människor. Vi föreslår en ändring i 8 d § 1 mom.

Avgränsningen av vård, omsorg respektive assistans och situationen för personer i institutionsvård

I en del kommuner har de personliga assistenterna en hel del arbete som kan jämföras med omsorg. Det är bra att utskottet i betänkandet beaktar problemen med att skilja mellan vård och

omsorg å ena sidan och personlig assistans å andra sidan.

Det är viktigt att göra skillnad mellan personlig assistans och vård och omsorg. Assistans avser inte huvudsakligen tjänster inom ramen för vård och omsorg. Men där kan ingå funktioner som i enskilda fall kan betraktas som vård, men som i kombination med assistans är ett villkor för att personer med grav funktionsnedsättning ska klara av de funktioner som avses i 8 c § 1 mom. Då är de inte huvudsakligen eller i första hand vård.

Vi håller med utskottet om att de som är intagna på institution måste få bättre möjligheter till deltagande, exempelvis genom att det anställs personal för ändamålet. Personer på institution bör alltså få bättre möjligheter till deltagande och annan hjälp vid sidan av omsorg. I vår alternativa budget föreslår vi socialdemokrater stora anslagsökningar i statsandelarna till kommunerna för social- och hälsovård bland annat för att ge personer i institutionsvård större livskvalitet.

Regeringen ger inte tillräckligt stora resurser för att verkställa lagen

Kostnadskalkylerna i propositionen bygger på antagandet att antalet nya klienter inte kommer att öka lika mycket som under tidigare år och att kostnaderna för en timme assistans i snitt kommer att ligga på samma nivå som 2009. I dag finns det stora skillnader och brister i tillgängligheten över lag till personlig assistans, men också i möjligheterna för klienterna att få tillräckligt många timmar assistans. Regeringen har således inte avsatt tillräckligt stora belopp för ändamålet. Ungefär 70 kommuner tillhandahåller över huvud taget ingen personlig assistans, bedömer de sakkunniga. Och de som får personlig assistans (cirka 5 000 personer) får inte alltid så många timmar som de behöver.

Propositionen har visserligen ett gott syfte, men de 2,2 miljoner euro som regeringen avsätter för verkställigheten av lagen 2009 och anslaget på 6,6 miljoner euro för de kommande åren räcker inte till för att göra några större framsteg i systemet med personlig assistans. Redan nu kostar de cirka 5 000 personer som får personlig as-

sistent omkring 47 miljoner euro årligen. När det kommer till 6 000 nya hjälpbehövande, behövs det betydligt mer pengar för statsandelarna till kommunerna än regeringen föreslår.

Regeringen gör också en bedömning av de totala kostnaderna av lagreformen fram till 2011. Bedömningen bygger på antagandet att det genomsnittliga priset för en timme assistans kommer att ligga kvar på 2009 års nivå och att klienterna inte blir fler än de är åren innan. Av detta måste man dra slutsatsen att regeringen inte räknar med att assistentlönerna ska följa den allmänna löneutvecklingen.

För att den subjektiva rätten till personlig assistans ska bli verklighet för personer med grava funktionsnedsättningar måste staten skjuta till en större del av kostnaderna. Vi anser att en höjning av statsandelen med 50 procent bör tillämpas på de nya uppgifterna 2010 redan när lagen träder i kraft, det vill säga från och med den 1 september 2009.

Bättre villkor för assistenterna

Utskottet påpekar i betänkandet att anställningsvillkoren och lönenivån för de personliga assistenterna varierar mycket. Det finns skillnader i lön, arbetstider, praxis med tidsbegränsade avtal, permitteringsanvisningar, sjuklön, arbetsuppgifter, övertidsersättningar osv. I dagsläget har inga kollektivavtal bestämmelser om assistentanställningar.

Vi vill understryka behovet av tryggade resurser till kommunerna för att de ska kunna verkställa lagen också av den anledningen att skillnaderna i assistentlönerna mellan kommunerna då kan undanröjas. Anställningsvillkoren för personliga assistenter måste kunna konkurrera med de kollektivavtal som reglerar villkoren för och konkurrerar om samma typ av arbetskraft (kommuner och privat social sektor). Det är angeläget att anställningsvillkoren för personliga assistenter blir rättvisare och jämlikare. Det är viktigt inte bara för att de som nu arbetar som personliga assistenter och deras klienter ska må bra, utan också för att vi ska kunna rekrytera personliga assistenter också i framtiden. Kommunerna bör lägga upp lönerna och anställningsvillkoren

för personliga assistenter i överensstämmelse med gällande kollektivavtal och gällande avtal oberoende av vem som är de personliga assistenternas arbetsgivare.

(4 och 5 mom. som i ShUB)

8 d §

Sätt att ordna personlig assistans

Förslag

Vi föreslår

att lagförslag 2 godkänns enligt betänkandet,

att lagförslag 1 godkänns men 8 c och 8 d § med ändringar (Reservationens ändringsförslag) och

att ett uttalande godkänns (Reservationens förslag till uttalande).

Kommunen ska ordna personlig assistans på det sätt som den gravt handikappade anhåller om, om det inte av tungt vägande skäl måste anses strida mot hans eller hennes intressen. När det bestäms på vilket sätt personlig assistans ska ordnas och när själva assistansen ordnas ska kommunen beakta den gravt handikappades egna åsikter och önskemål samt det i serviceplanen definierade individuella hjälpbehovet och den handikappades livssituation i sin helhet.

(2—4 mom. som i ShUB)

Reservationens ändringsförslag

Reservationens förslag till uttalande

Lagförslag 1

8 c §

Personlig assistans

(1 mom. som i ShUB)

Syftet med personlig assistans är att den ska hjälpa en gravt handikappad att göra sina egna val när det gäller funktioner som avses i 1 mom. (Utesl.)

(3 mom. som i reservation 2)

Riksdagen förutsätter att regeringen avsätter adekvata resurser för personlig assistans till personer med grav funktionsnedsättning och att regeringen väger in den personliga assistansen, när statsandelarna till kommunernas nya uppgifter höjs med 50 procent. Dessutom bör regeringen se till att reformen träder i kraft redan 2009 för personlig assistans till personer med grava funktionsnedsättningar.

Helsingfors den 28 november 2008

Satu Taiveaho /sd
Anneli Kiljunen /sd

Marjaana Koskinen /sd
Maria Guzenina-Richardson /sd

Jag omfattar reservationen, men bara i fråga om motiven och paragrafändringarna.

Erkki Virtanen /vänst

RESERVATION 2

Motivering

Lagförslaget innehåller en reform som vi har väntat på länge. Personlig assistans till gravt funktionshindrade människor är i första hand en fråga om mänskliga rättigheter. För dem är assistans den allra viktigaste stödformen för det är den enda möjligheten att själv få bestämma om sina basala livsval. Den personliga assistenten hjälper gravt funktionsnedsatta personer med saker som de inte klarar av utan hjälp från någon annan. I slutet av förra året antog Finland en internationell konvention om rättigheter för personer med funktionshinder. Konventionen syftar till att avskaffa diskriminering, ge funktionshindrade möjligheter till fullt deltagande och integrera handikapperspektivet i all samhällslig verksamhet. Lagändringen medverkar till att bättre fullfölja syftena i konventionen, men också i många andra internationella konventioner som Finland har antagit.

I mitt första ändringsförslag stryker jag kravet på att gravt handikappade ska ha resurser att definiera assistansens innehåll och sättet att ordna dem för att få personlig assistans. Samma paragraf föreskriver att hjälpbehovet inte får bero på "sjukdomar och funktionshinder som har samband med normalt åldrande". Förekomsten av många sjukdomar ökar med stigande ålder. Till exempel senil makuladegeneration, Parkinson och Alzheimer förekommer mest hos äldre människor, men de beror inte på funktionsnedsättning som har samband med normalt åldrande. Begreppet åldersbetingad sjukdom är både otydligt och odefinierat. Därför bör lagparagrafen begränsa rätten att få personlig assistans bara till funktionsnedsättning som beror på åldrande.

Regeringen fråntar anhöriga eller andra närstående möjligheten att vara personlig assistent i mycket hårda ordalag. Jag föreslår att begränsningen stryks. Funktionshindrade människor bör under alla omständigheter ha rätt att själva välja på vilket sätt den personliga assistansen ordnas

och ofta är någon närstående eller anhörig den bästa möjligheten. Däremot bör huvudregeln vara att unga funktionshindrade har någon annan än sin pappa eller mamma som personlig assistent. Livssituationerna varierar i familjerna och de funktionshindrade har personliga önskemål och behov. Följaktligen behöver man inte i lag avgränsa möjligheterna att anlita någon familjemedlem som personlig assistent. Om begränsningen finns kvar, är risken stor att kommunen skyller på ekonomiska orsaker och inte godtar att den bästa personliga assistenten kan finnas i familjen. Stödet för närståendevård är betydligt mindre än assistentlön. I arbetet med gravt funktionshindrade personer förekommer det ofta situationer då gränserna för integritet och oantastbarhet måste överträdas. Därför är det extra viktigt att de handikappade själva får bestämma vad, när, hur och var och vem som ger dem personlig assistans. Avgränsningen är också ett problem för dem som redan nu har en anhörig som personlig assistent. I sådana situationer går det inte att få ersättning för personlig assistans via närståendevården eftersom det är två helt olika system med helt olika ersättningsnivåer. Följaktligen föreslår jag att begränsningen stryks. Funktionshindrade bör få större rätt att själva välja hur personlig assistans ordnas. Det första momentet i den berörda paragrafen bör därför få en skrivning om hur personlig assistans ska ordnas. Mitt förslag följer ett förslag från Handikappforum.

Lagreformen ska träda i kraft först den 1 september 2009, men jag föreslår att skrivningen i ikraftträdandebestämmelsen ändras till den 1 januari 2009. Det kostar 40 miljoner euro mer än regeringen föreslår om reformen startar redan den 1 januari. Vi Kristdemokrater föreslår att beloppet läggs till vid behandlingen av budgeten för nästa år och går till att anställa personliga assistenter för gravt funktionshindrade.

Förslag

Jag föreslår

att lagförslag 1 godkänns enligt betänkandet men 8 c och 8 d § och ikraftträdandebestämmelsen med ändringar,

*att lagförslag 2 godkänns enligt betänkandet men ikraftträdandebestämmelsen med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**) och*

*att ett uttalande godkänns (**Reservationens förslag till uttalande**).*

Reservationens ändringsförslag

Lagförslag 1

8 c §

Personlig assistans

(1 mom. som i ShUB)

Syftet med personlig assistans är att den ska hjälpa en gravt handikappad att göra sina egna val när det gäller funktioner som avses i 1 mom. (*Utesl.*)

När det gäller att ordna personlig assistans anses som gravt handikappad den som till följd av ett långvarigt eller framskridande handikapp eller en sådan sjukdom nödvändigt och upprepade gånger behöver en annan persons hjälp för att klara av de funktioner som avses i 1 mom. och behovet av hjälp inte i främsta hand beror på (*utesl.*) funktionshinder som har samband med normalt åldrande.

Helsingfors den 28 november 2008

Päivi Räsänen /kd

Jag omfattar förslaget till uttalande.

Erkki Virtanen /vänst

(4 och 5 mom. som i ShUB)

8 d §

Sätt att ordna personlig assistans

Kommunen ska ordna personlig assistans på det sätt som den gravt handikappade anhåller om, om det inte av tungt vägande skäl måste anses strida mot hans eller hennes intressen. När det bestäms på vilket sätt personlig assistans ska ordnas och när själva assistansen ordnas ska kommunen beakta den gravt handikappades egna åsikter och önskemål samt det i serviceplanen definierade individuella hjälpbehovet och den handikappades livssituation i sin helhet.

(2 och 3 mom. som i ShUB)

(4 mom. *utesl.*)

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

(2 mom. som i ShUB)

Lagförslag 2

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

(2 mom. som i ShUB)

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer adekvata resurser till kommunerna och ger samordnade och tydliga anvisningar för hur personlig assistans ska ordnas.